

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/18697> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Beulakker, Eerde Hendrik Geert Taeke Maria

Title: Onderscheid moet er zijn : pleziervaren in Nederland, een cultuurgeschiedenis

Date: 2012-04-04

ONDERSCHEID MOET ER ZIJN

BIJ DIT PROEFSCHRIFT HOORT EEN APART DEEL MET ALS TITEL "GESTAAFDE DISTINCTIE" WAARIN EEN SELECTIE UIT DE
ONDERZOEKSGEGEVENS IS OPGENOMEN

Voor Hedwig

Onderscheid moet er zijn

Pleziervaren in Nederland, een cultuurgeschiedenis

Proefschrift

Ter verkrijging van

de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,

op gezag van Rector Magnificus, prof. mr. P. F. van der Heijden,

volgens besluit van het College voor Promoties

te verdedigen op woensdag 4 april 2012

klokke 13.45 uur

door

Eerde Hendrik Geert Taeke Maria Beulakker

geboren te Zeist in 1944

Promotores: Prof. Dr. F. S. Gaastra
Prof. Dr. Y. B. Kuiper (Rijksuniversiteit Groningen)

Overige leden: Prof. Dr. J. L. Blussé
Prof. Dr. H. J. den Heijer
Prof. Dr. J. Dronkers (Universiteit van Maastricht)

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	9
Prins Hendrik, de watersportprins (1820-1879)	11
Achtergrond en vraagstellingen	14
Pleziervaren drijft op zeven kurken	22
Periodisering, opzet van de studie	24
Deel I. SPELEVAREN, 1622-1846	29
Hoofdstuk 1. Nederlandleeftmetwater.nl	29
1a. Een watercanon in 25 vensters	29
1b. Twintig eeuwen strijd met water	32
1c. Waterwolven	38
Hoofdstuk 2. Spelevaren	43
2a. Speeljachten in Amsterdam	43
2b. Transportjachten voor de elites	50
2c. Watervermaken	55
2d. Admiraalzeilen	59
Hoofdstuk 3. Scheepvaart in de Lage Landen	65
3a. Het schip als metafoor	65
3b. De fluit	71
3c. De boeier, een vrachtschip wordt plezierjacht	76
3d. Varen 'binnen dunen'	79
3e. Scheepvaart in Friesland	84
Hoofdstuk 4. Romantisch, magisch, functioneel	99
4a. De romantische zee	99
4b. Magisch scheepssier	108
4c. De functionele vorm van de snoek, Folkert N. van Loon (1775-1840)	112
4d. Een pleziertochtje naar Texel in 1793	122
4e. Te gast op <i>De Volhouder</i>	125
Deel II. WATERSPORT OP STAND, 1846-1900	129
Hoofdstuk 5. Een Koninklijke Yacht Club in Rotterdam	129
5a. Heeren liefhebbers van de eerste familiën	129
5b. Stand, beschaving, goede smaak	134

Hoofdstuk 6. Nieuwe tijden	141
6a. Centerboard <i>Yum Yum</i>	141
6b. Myn each is myn rij, Eeltje Holtrop van der Zee (1823-1901)	146
6c. Watersport op stoom	153
6d. Een gouden koets op het water	164
Hoofdstuk 7. Watersportverenigingen	175
7a. Eene Vereeniging is tot stand gebragt	175
7b. Ballotage	187
7c. Friesland en 'Holland'	194
7d. Roeisport	197
7e. Roeitoerisme	202
7f. Emanciperen in stijl	205
Hoofdstuk 8. On Dutch Waterways	213
8a. A Yachtman's Guide to the Dutch Waterways	215
8b. De tocht van de <i>SS Atalanta</i>	217
8c. Friesland Meres	226
8d. Three Vagabonds in Friesland	232
8e. A Summer Cruise through Holland	236
8f. Een feestdag op 't water (uit: <i>Afke's Tiental</i>)	242
Deel III. EEN BOOT VOOR IEDERE BEURS, 1900-1945	247
Hoofdstuk 9. Mobiliteit, sport, vrije tijd	247
9a. Plezietreinen	247
9b. Sport en disciplinering	252
9c. De snelle machine	259
9d. Grenzen op slot (1914-1918)	267
9e. Voor Volk, Vaderland en Watersport	271
Hoofdstuk 10. De kleine watersport	279
10a. Economie en seriebouw	279
10b. Kapper Hendrik Bulthuis en zijn lattenboot (1892-1948)	284
10c. De Waterkampioen	292
10d. Hermann Carl Anton van Kampen (1881-1946)	297
10e. 'De watersport is teruggedrongen tot het terrein der kleine bootjes'	302
10f. De J-Class	308
10g. Aan de grond (1940-1945)	313
Deel IV. DE BABYBOOMERS STEKEN VAN WAL, 1945-2011	321
Hoofdstuk 11. De welvaartsexplosie	321

11a. Bukijzer	321
11b. De pionier, Ricus van de Stadt (1910-1999)	330
11c. De 'Gouden kwarteeuw' (1952-1977)	342
11d. De pleziervaart burgert in, de Marrekrite	349
11e. 'Geniet van het leven'	359
11f. Kustzeilen	363
11g. De Doerak	370
11h. 'Doet u mij maar zo'n boot'	374
Hoofdstuk 12. Onderscheid moet er zijn	385
12a. De onverstoorde balans	385
12b. Een sociale kritiek op het smaakoordeel, Pierre Bourdieu (1930-2002)	389
12c. Nautisch kapitaal	396
12d. De vragenlijst	403
12e. Onderzoekresultaten	409
12f. Commentaar	421
SAMENVATTING	429
SUMMARY	439
CURRICULUM VITAE	449
GERAADPLEEGDE BRONNEN	451
GEÏNTERVIEWDE INFORMANTEN	465
WATERSPORTVERENIGINGEN WAARVAN LEDEN DE ENQUÊTE INVULDEN	467
VRAGENLIJST WATERSPORTERS	469
VRAGENLIJST PROFESSIONALS	479
INDEX OP PERSOONSNAMEN	483

Woord vooraf

Zonder de gulle medewerking van de watersportwereld was mijn studie onmogelijk geweest. Watersporters houden van hun liefhebberij. Ze praten graag over hun boot, over varen, over het boordleven. Tijdens mijn interviews met de vele pleziervaarders bleek hun betrokkenheid bij, maar ook hun zorgen over, de ontwikkelingen op het water. Bij de professionals was dit nauwelijks anders, zij het dat voor hen als broodverdieners in de watersport de huidige economische crisis de meeste kopzorgen geeft.

Ik dank alle informanten die in de winter van 2008-2009 bereid waren over het wel en wee van de watersport met mij te praten. Hun namen en functies vindt de lezer als bijlage in dit proefschrift.

Voorts gaat mijn dank uit naar de besturen van de zeventien watersportverenigingen die tijdens vergaderingen en bijeenkomsten mij welwillend de ruimte boden bijna veertienhonderd enquêtes door de aanwezige leden te laten invullen. Deze verenigingen worden eveneens in de bijlage vermeld. Eveneens royaal was de medewerking van het Watersportverbond, waardoor genoemde enquête ook door verenigingsbestuurders uit de districten Noord, Midden en Zuid kon worden ingevuld. Ik dank hiervoor de voorzitter van het verbond, de heer Hugo Snoekc.

De HISWA, de brancheorganisatie van de watersportindustrie, bleek een efficiënte bondgenoot bij het uitzetten en invullen van de vragenlijst onder professionals. Dank aan de heren Geert Dijks en André Vink.

Diverse mensen hebben mij tijdens de jaren dat ik aan mijn proefschrift werkte informatie aangereikt. Ik denk hierbij aan de lezers van de Waterkampioen die mij mailden naar aanleiding van een serie artikelen van mijn hand over de pleziervaart. Maar ik dank ook de zeilers en motorbootvaarders die me belden, foto's toestuurden, of kopieën van artikelen en archiefmateriaal. Natuurlijk is het onmogelijk iedereen te vermelden. Toch wil ik graag een paar mensen noemen.

Ton Uyttewaal voor zijn onvermoeibare hulp bij mijn computeronhandigheden. Ian Borwell voor de Engelse versie van de samenvatting. Ada Kerkstra en Akko Kalma voor hun enthousiasme voor het onderzoek en kritische kanttekeningen bij het ontwikkelen van de enquête. Mijn dank gaat ook naar Sep Sierksma die alle gegevens van de ingevulde vragenlijsten in het SPSS-programma invoerde en de conceptdelen van het proefschrift liet drukken. Veel steun en hulp kreeg ik voorts van Auke Huistra bij het uitwerken van de onderzoeksresultaten.

Onvergetelijk was de ondersteuning en medewerking die ik van het Fries Scheepvaart Museum te Sneek kreeg. De heer Meindert Seffinga zette als directeur de deur van het museum wagenwijd voor me open. In dit vriendelijke museum werd ik dan ook kind aan huis, vooral in de bibliotheek. Jeannette Tichelaar bleek een zeer betrouwbare vraagbaak. Later nam ze gedreven de taak op zich het beeldmateriaal voor dit proefschrift te verzamelen en van een toelichting te voorzien. Ik ben haar zeer erkentelijk.

Inge Abbring verzorgde minutieus de eindredactie. Haar enthousiasme voor het onderwerp van mijn studie stak ze daarbij niet onder stoelen of banken. Ook hiervoor veel dank.

Tegen de traditie in bedank ik ook mijn beide promotoren, de hoogleraren Femme Gaastra (Leiden) en Yme Kuiper (Groningen). Beiden waren vanaf het eerste gesprek over een serieuze studie van de watersport enthousiast. Hun inzet en bemoeienis bleven tot het eind, rijkelijk voorzien van suggesties.

Tot slot gaat mijn dank en bewondering uit naar Hedwig van den Brink. We troffen elkaar dertig jaar geleden en gingen direkt een maand onder zeil. Amper terug in Nederland maakten we plannen voor de bouw van een stoer zeiljacht, geschikt voor lange reizen. In de jaren die volgden, zeilden we langs de koude kusten van Spitsbergen en Antarctica. Over deze zeiltochten schreef ik artikelen en boeken. Mijn reisleven was te combineren met een baan als hogeschooldocent psychologie.

Het proefschrift dat voor u ligt, is een logisch resultaat van de drie pijlers waarop mijn bestaan tot nu toe heeft gerust: studeren, zeilen, schrijven. Mijn levens- en zeilgezellin Hedwig stimuleerde, bediscussieerde en becommentarieerde alles wat ik voor dit proefschrift besprak en op papier zette. Toen bij mij onlangs een fatale ziekte werd gediagnosticeerd, verdubbelde ze haar steun, toewijding en liefde.